

KOTKA, TOIVO PEKKASEN PUISTO

ARKEOLOGINEN VALVONTAKAIVAUS 2009

Kaivauskertomus

FM Marita Kykyri

Kymenlaakson museo

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT:

Tutkimuskohde:	Kotka, Toivo Pekkasen puisto
Kaupunginosa/tila/kortteli, tontti:	285-4-9908-4
Tutkimuksen laatu:	Kaupunkiarkeologinen valvontakaivaus
Kohteen ajoitus:	1900-2008
Peruskarttalehti:	PK 3023 12 KOTKA
Yhtenäiskoordinaatit:	pkoo 670560-65, ikoo 349655-58
Maanomistaja:	Kotkan kaupunki
Tutkimuslaitos:	Kymenlaakson museo
Kaivausjohtaja:	Marita Kykyri
Kenttätyöaika:	12.5-19.5. 2009
Tutkitun alueen laajuus:	13 m ² , 6,5 m ³
Tutkimuksen kustantaja:	Kotkan kaupunki
Esinelöydöt ja säilytyspaikka:	ei löytöjä
Diapositiivit ja niiden säilytyspaikka:	KyM 51778:1-46/Kymenlaakson museo
Kaivauskertomuksen sivumäärä:	24 s.
Kaivauskertomuksen liitteet:	2 kpl.
Kaivauskertomuksen kopiot:	MV/Rho/Haminan toimipiste, Kotkan kaupunki kaavoitustoimisto, Kymenlaakson museo
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Kymenlaakson museon arkisto, Kotka
Aikaisemmat tutkimukset:	Toivo Pekkasen puisto. Arkeologinen valvontakaivaus 2008. Kymenlaakson museo/Marita Kykyri.

TIIVISTELMÄ:

Marita Kykyri

Kymenlaakson museo vastasi toukokuussa 2009 suoritetusta arkeologisesta valvontakaivauksesta Kotkansaarella sijaitsevassa Toivo Pekkasen puistossa. Valvontatyö tuli ajankohtaiseksi kun puistoon istutettiin yhteensä 14 omenapuuta ja katsuraa. Ennen puiden istuttamista oli puisto-alueelle kaivettava kullekin puulle oma istutuskuoppa.

Koska alue oli Museoviraston rakennushistorian osaston suorittaman kaupunkiarkeologisen inventoinnin perusteella luokiteltu 1-luokan kohteeksi, jossa mahdollisesti oli säilynyt Ruotsinsalmen (1790-1855) aikaisia kerrostumia, edellytti tämä kaivaustöiden yhteydessä suoritettavaa arkeologista valvontaa. Valvontatyöstä vastasi Museoviraston kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti Kymenlaakson museo.

Puiden istutuskuopat kaivettiin ja dokumentoitiin kahden päivän aikana toukokuussa 2009. 11:n omenapuun istutuskuopat kaivettiin Eteläpuistokadun sivustalle, siellä aiemmin sijainneen ja vuonna 2008 puretun lasten leikkikentän alueelle. Istutuskuoppien mataluudesta johtuen ei kuopista pääasiallisesti paljastunut kuin 2000-luvun kerroksia. Kolme katsuraa istutettiin Keskuskadun sivustalle ja niiden kuopat kaivettiin steriiliin pohjamaahan asti. Kuopista paljastui 1900-luvun täyttösavikerros sekä lohkokivitäyttö, joista molemmista tehtiin havaintoja jo vuonna 2008 puistoon kaivettujen kirsikkapuiden istutuskuopparyhmien VI-VIII yhteydessä.

Valvontatyön aikana saatiin puistosta talteen ainoastaan yksittäisiä arkeologisia löytöjä, jotka nekin olivat luonteeltaan resentejä. Ruotsinsalmen aikaisia löytöjä ei valvontatyössä havaittu edes sekoittuneiden kerrosten yhteydestä.

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO	5
2. PUISTOALUEEN HISTORIAA	5
3. KENTTÄTYÖ-, DOKUMENTOINTI- JA MITTAUSMENETELMÄT	11
4. TUTKIMUSALUEET	12
5. KAIVAUSHAVAINTOJEN ESITTÄMISEN PERIAATTEET	13
6. KAIVAUSHAVAINNOT – KERROKSET JA RAKENTEET	13
6.1. Istutuskuopparyhmä I – kuopat n:o 1-11	13
6.2. Istutuskuopparyhmä II – kuopat n:o 12-14	19
7. YHTEENVETO	21
8. LÄHDELUETTELO	23
8.1. Painamattomat lähteet	23
8.2. Painetut lähteet	23
8.3. Sanomalehdet	23
9. LIITELUETTELO	24

1. JOHDANTO

Kymenlaakson museo vastasi toukokuussa 2009 suoritetusta arkeologisesta valvonta-kaivauksesta Kotkansaarella sijaitsevassa Toivo Pekkasen puistossa (kuva 1). Valvontatyö tuli ajankohtaiseksi kun puiston Keskus- ja Eteläpuistokadun sivustoille suunniteltiin istutettaviksi kukkivia koristepuita. Nämä olivat puiston luoteissivustalle (Keskuskatu) istutetut kolme katuraa sekä sen lounaissivustalle (Eteläpuistokatu) istutetut 11 omenapuuta.

Ennen puiden istuttamista puistoalueelle oli niille kullekin kaivettava riittävän kokoinen ja syvyinen istutuskuoppa. Koska Toivo Pekkasen puisto on Museoviraston rakennushistorian osaston vuonna 2007 suorittaman kaupunkiarkeologisen inventoinnin perusteella luokiteltu 1-luokan kohteeksi, jossa mahdollisesti oli säilynyt Ruotsinsalmen aikaisia kerrostumia, edellytti tämä, että ennen puiden istutuskuoppien kaivamista oli Museoviraston kanssa neuvoteltava tarvittavista toimenpiteistä (Hakanpää 2007:34, 57). Museovirasto katsoi riittäväksi tutkimustavaksi arkeologisen valvonnan ja siihen liittyvän dokumentoinnin, joista vastasi Kymenlaakson museo.

Istutettavien puiden sijainti merkittiin paaluin puistoalueelle 12.5. 2009, jolloin alue myös valokuvattiin. Kaivetut kolmetoista istutuskuoppaa kaivettiin ja dokumentoitiin kahden päivän aikana 13.5. ja 19.5. 2009. Kaivutyön valvonnasta, samoin kuin istutuskuoppien dokumentoinnista kenttätöiden yhteydessä, vastasi allekirjoittanut. Puistoalueen ja istutuskuoppien yleiskartoituksen suoritti 20.5. 2009 mittausetumies Meri Rautiainen Kotkan kaupungin kaupunkimittauksesta.

Kaivausten jälkityöt suoritettiin toukokuussa 2010. Allekirjoittanut vastasi kaivauskertomuksen ja sen valokuva-liitteen laatimisesta sekä kaivauksiin liittyvän valokuvamateriaalin luetteloinnista (KyM 51778). Mittausetumies Meri Rautiainen työsti kaivausten mittausaineiston ja laati sen pohjalta kaivaukseen liittyvän yleiskartan.

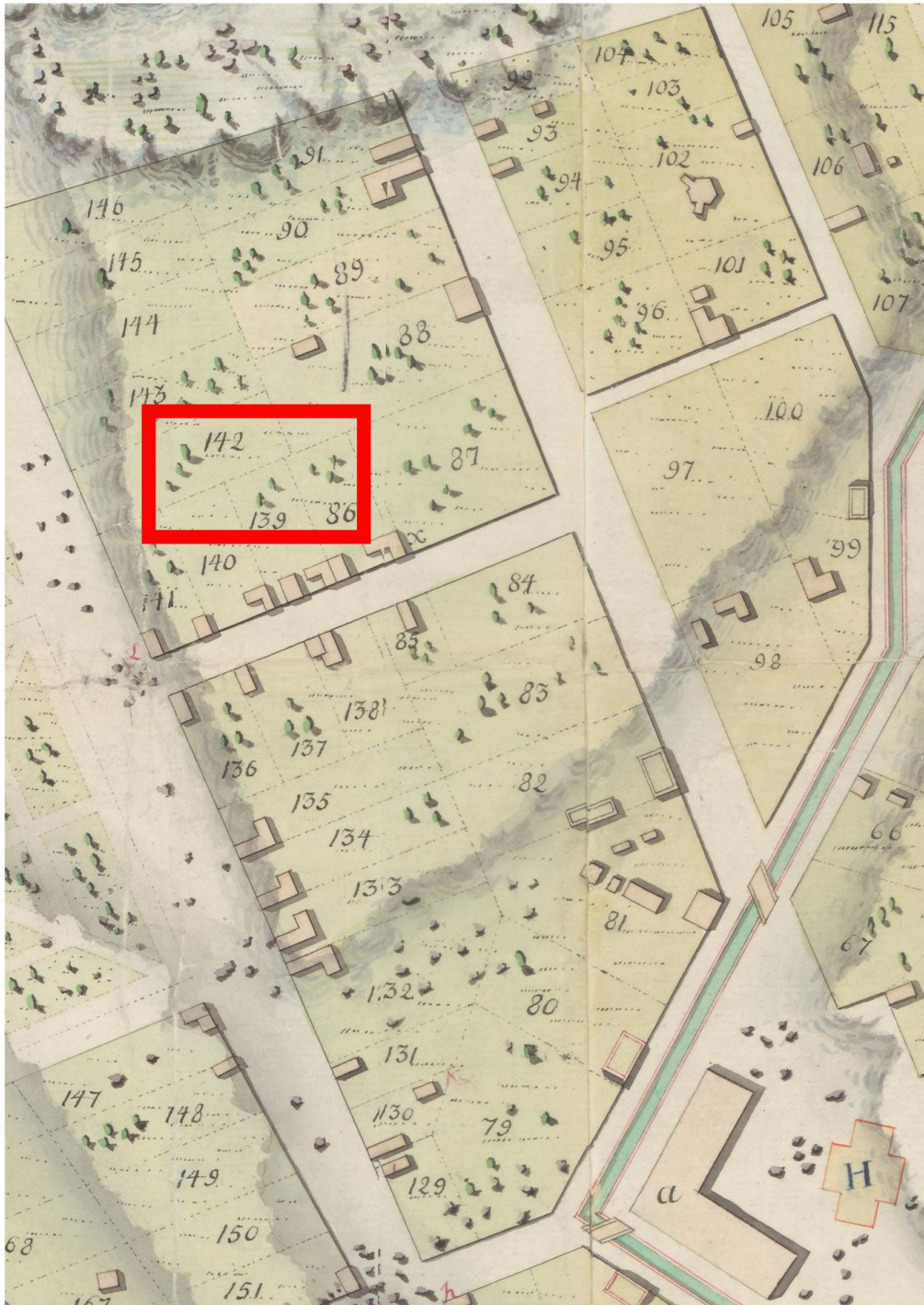
2. PUISTOALUEEN HISTORIAA

Koulu-, Kymenlaakson-, Eteläpuisto- ja Keskuskadun rajaaman, Toivo Pekkasen puistona nykyisin tunnetun alueen (80x110m) puistohistoria on varsin lyhyt, ainoastaan 40 vuotta. Kartalla alue esiintyy ensimmäisen kerran kuitenkin jo 1790-luvulla, jolloin Ruotsinsalmen linnoituskaupungin asutusta varten Kotkansaarelle kaavoitettiin runsaan 60 hehtaarin kokoinen alue. Vanhoihin asemakaavakarttoihin liittyvien asukasluetteloiden perusteella tiedetään, että nykyisen puiston alueella sijaitsevilla tonteilla asui vuonna 1797 mm. useita majureita, tykistön kapteeni, komissaari sekä kaksi ritaria. Vuoden 1801 kartan asukasluettelosta löytyy lisäksi mm. pietarilainen kauppias ja useita matruuseja, alipursimiehiä sekä majoitusmestareita (Hakanpää 2007:13, 35, 57; ks. kuva 2).

Ruotsinsalmien merilinnoitus menetti pian sotilaallisen merkityksensä, sillä Suomen sotaa seuranneen Haminan rauhan yhteydessä (1809) valtakunnan raja siirtyi. Kotkansaarelle asemakaavoitettu kaupunkimainen yhdyskunta rakennuksineen alkoi rappeutua ja autioitua vuosien saatossa. Kotkan- ja Hovinsaaren linnoitusalueen sekavista maanomistussuhteista johtuen katsottiin alue aiheelliseksi kartoittaa (Hakanpää 2007:23) ja työn suorittikin vuonna 1844 maanmittari C. G. Aminoff (kuva 3). Ruotsinsalmen yhdyskunnan loppu oli kuitenkin jo käsillä, ja varsinainen kuolinisku sille oli englantilaisten tekemä Krimin sotaan liittynyt hävitysretki, jonka yhteydessä vuonna 1855 lähes kaikki Kotkansaarella sijainneet siviili- ja sotilasarakennukset tuhoutuivat. Seurauksena oli linnoituksen lakkauttaminen (Rosén 1953:71, 79-81).

Kuva 1: Toivo Pekkasen puiston sijainti Kotkansaarella (vihreä ympyrä).
Virastokartta. Kotkansaari. Mk 1:15 000.

Kuva 2: Nykyisin Toivo Pekkasen puistona tunnettu alue on ollut asuttu jo 1790-luvulta lähtien. Vuoden 1801 karttaan on merkitty punaisella kehyksellä alue, jolle 11 omenapuuta ja kolme katsuraa istutettiin keväällä 2009. Karttaan liittyvän asukasluettelon perusteella tiedetään, että istutusalue sijaitsi tonteilla, jotka aikoinaan omistivat majoitusmestari Absolim Bolgarinna (tontti 142), 1. eskaaderin nuorempi alipuseeri Timovej Vasiljev (tontti 140), kaleerikirvesmies Vasilji Vasiljev (tontti 139), nuorempi alipuseeri Alempij Grigorjev (tontti 86) sekä 1 eskaaderin matruusi Ivan Sitškin (tontti 88).

(Ruotsinsalmen sataman pääsuunnitelma Kotkansaarella vuodelta 1801. Piirtäjä insinööri-luutnantti Dobrynin. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. Hallitseva senaatti Dno 297. Käännös venäjältä suomeen: Galina Vangonen 16.10. 2007).

Kuva 3: Toivo Pekkasen puistoalueen asutusta vuoden 1844 kartalla. Alueen asuintontit sijaitsivat kahden puolen Ruotsinsalmen aikaista poikkikatua, joka kulkee kartalla diagonaalisesti ylhäältä vasemmalta oikealle alas. Vuonna 2009 istutettujen puiden kuopat sijaitsivat kartalle numerolla 626 merkityllä valkoisella alueella, joka karttaselostuksen mukaan oli kartoituksen aikaan laidunmaata. Alueen omisti kenraali Schvertskoff, jonka tilusten päärakennus on merkitty karttaan punaisella värillä ja numerolla 616. Kenraalin tiluksiin kuului lisäksi piha-alue ulkorakennuksineen, kellari, huvimaja, ryytimaa sekä puutarha joutomaineen.

Karta öfver För detta Kotka och Kymmengårds fästningar underlydande Ägors belägne sekä Karta Beskrifning. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. KA/MH G9 9/1-4. Laatinut C. G. Aminoff vuonna 1844.

Neljä vuotta hävitysretkeä myöhemmin päivätyltä asemakaavakartalta käy ilmi, että nykyisen Toivo Pekkasen puiston Koulukadun puoleisella sivustalla sijaitsi vuonna 1859 kenraali Svertshkovin (kuvassa 3 muodossa ”Schvertskoff”) perikunnan omistama iso tontti, jolle ei kuitenkaan ole merkitty asuinrakennuksia. Samainen perikunta omisti myös toisen ison tontin välittömästi edellisestä tontista luoteeseen, ja se sijaitsi nykyisen Keskuskoulun tontilla. Tälle tontille on asemakaavakartalla merkitty kaksi rakennusta. Kenraali Svertshkovin perikunnan hallussa olleet tontit sijaitsivat heti Ruotsinsalmen aikaisen kanaalin länsipuolella vierekkäisissä kortteleissa, joissa tontteja omistivat myös mm. majuri Djankin, luutnantinrouva Syvorotkina, puutarhuri Surini sekä talonpojat Osipov ja Alfors (VIK 3).

Kotkan kaupunki perustettiin ”Ruotsinsalmen raunioille” kaksikymmentä vuotta myöhemmin (1879). Kaupungin ensimmäisen vahvistetun asemakaavan laati komissionimaanmittari Konstantin Järnefelt vuonna 1878. Asemakaavakartassa nykyistä Toivo Pekkasen puistoa vastaava alue oli suunniteltu asuinkortteliksi (Planritning öfver Kotka stad 1878; kuva 4). Myöhemmissäkin asemakaavoissa puistoalue on kaavoitettu asuintonteiksi, mutta tähän päivään mennessä puistoalueella ei sitten Ruotsinsalmen aikojen ole sijainnut varsinaisia asuinrakennuksia.

Toivo Pekkasen puisto säilyi aina 1950-luvulle saakka lähes luonnontilassa, pensasta ja puuta kasvavana saarekkeena ympäröivien asuinkortteleiden keskellä. Vuonna 1959 alueella suoritettiin työllisyystöinä koneellista raivautusta, jonka yhteydessä alueen kivikoita ja pensaikkoa raivattiin. Alueen tasaamisen jälkeen alueelle istutettiin nurmikkoa ja aluetta siistittiin ”entistä miellyttävämmäksi”, mutta ei vielä aivan puistoasteella” (Eteenpäin 15.9. 1959).

Asuinrakennuksia ei nykyisellä puistoalueella 1900-luvulla sijainnut, mutta siellä on vuosikymmenten saatossa sijainnut muutamia tilapäisluontoisia rakennuksia ja rakennelmia. Näistä voi mainita mm. kevytrakenteisen makkaranmyyntikojun, joka rakennettiin vuonna 1968 aivan puiston pohjoiskulmaan. Puiston itänurkkaan, Koulukadun suuntaisesti, oli puolestaan jo vuonna 1950 rakennettu pohja-alaltaan 52 m²:n kokoinen kioski. Lisäksi puiston Kymenlaakson kadun sivustalla on 1950-luvulla sijainnut myös minigolf-kenttä (620 m²) lipunmyyntikojuineen (Toivo Pekkasen puisto. Rakennuspiirustukset. Kotkan kaupungin arkisto).

Nimi ”Toivo Pekkasen puisto” esiintyy ensimmäistä kertaa nykyisen puistoalueen merkityksessä vasta Olli Kivisen Kotkansaarta varten vuonna 1964 laatimassa asemakaava-luonnoksessa. 1960-luvun kaavaluonnoksessa, joka vahvistettiin vuonna 1969, nykyisen Toivo Pekkasen puiston länsiosaan suunniteltiin myös kaupungin uutta kirjastotaloa, joka ei kuitenkaan koskaan toteutunut. Samaa kaavaan liittyen poistettiin silloisen Eteläpuistokadun luoteispää ja se muutettiin jalankululle varatuksi katualueeksi (Kivinen 1964:42, 45).

Arkeologisia tutkimuksia ei Toivo Pekkasen puiston alueella ole tehty ennen vuotta 2008, jolloin Kymenlaakson museo vastasi alueella suoritetusta arkeologisesta valvontakaivauksesta. Valvontatyö tuli ajankohtaiseksi kun puistoon suunniteltiin istutettaviksi 50 kirsikkapuuta valtakunnalliseen vihervuoteen liittyen. Ennen puiden istuttamista oli puistoalueelle kaivettava kullekin puulle oma istutuskuoppansa.

Vuoden 2008 valvontakaivauksen yhteydessä selvisi, että puistoalueen stratigrafia oli yksinkertainen ja kulttuurikerroskasvu heikko, mikä selittyy alueen Ruotsinsalmen ajan jälkeisellä käyttöhistorialla ja asutuksen puutteella. Kaivauksen yhteydessä havaittiin, että Ruotsinsalmen aikaista kulttuurikerrostumaa oli säilynyt puistoalueen keskustassa ja koillissivustalla, mutta että vanhimmat kerrokset olivat tuhoutuneet puiston lounais-sivustalta, sinne rakennetun Eteläpuistokadun ja sen puistokäytävän linjalta.

Kuva 4: Kotkansaarta kahdeksan vuotta kaupungin ensimmäisen asemakaavan laatimisen jälkeen vuonna 1886. Kartalta on vielä selvästi erotettavissa osia Ruotsinsalmen aikaisista katulinjauksista ja kortteleista. Toivo Pekkasen puiston alue on rajattu kartalle sinisellä kehyksellä, jonka sisäpuolella näkyy yksi (ruskealla värillä merkitty) Ruotsinsalmen aikaisista pääkaduista ja siitä vasemmalle haarautuva poikkikatu. Tämän kadun varteen on merkitty viisi punaista neliötä, jotka ovat alueella sijainneita asuintaloja. Muutoin nykyisen puiston alueelle on karttaan merkitty pääasiallisesti niittyä, pensoitunutta niittyä sekä puita. Toukokuussa 2009 istutettujen puiden istutuskuopat sijaitsivat yllä mainitun viiden asuinrakennuksen muodostaman ryhmän paikkeilla.

Arkeologisia löytöjä saatiin talteen niukasti kaivauksen luonteesta johtuen, mutta vanhimmat niistä paljastuivat alueen stratigrafisesti alimmista kerroksista ja olivat yhdistettävissä Ruotsinsalmen aikaan.

3. KENTTÄTYÖ-, DOKUMENTOINTI- JA MITTAUSMENETELMÄT

Valvontakaivauksen tavoitteena oli selvittää Toivo Pekkasen puiston alueella mahdollisesti vielä koskemattomina säilyneiden Ruotsinsalmen aikaisten kerrostumien ja rakenteiden sijainti, laajuus ja luonne puistoon kaivettavien istutuskuoppien alueella. Kuoppien kaivutyö suoritettiin tämän vuoksi arkeologin valvonnassa. Ennen kaivettujen kuoppien täyttämistä istutettavien puiden vaatimalla multasekoituksella, valokuvattiin jokaisen kuopan sijainti maastossa (yleiskuvat) ja kukin kuoppa kerroksineen siistittiin ja dokumentoitiin valokuvaten sekä sanallisin muistiinpanoin. Kaivutyön jälkeen mitattiin myös jokaisen istutuskuopan keskikoordinaatti (liite 1: Yleiskartta mk 1:500).

Maankaivu suoritettiin lapioin (Kotkan kaupungin puistotoimi) sekä kaivinkoneella (Kotkan kaupungin kunnallistekninen osasto), ja pienempiä kaivausvälineitä kuten lastaa, käytettiin ainoastaan kuoppien seinämien siistimisessä. Omenapuiden istutuskuopat kaivettiin lapioin pohja-alaltaan pyöreiksi, \varnothing 60-70 cm kokoisiksi ja keskimäärin 30 cm syvyisiksi. Katsuroiden vaatimat istutuskuopat olivat edellisiä huomattavasti suuremmat, mistä johtuen ne kaivettiin kokonaisuudessaan koneellisesti. Kooltaan ne olivat 140-180x160-200 cm ja syvyydeltään 55-65 cm (ks. luku 6). Istutuskuopista löytyneet yksittäiset löydöt olivat luonteeltaan resentejä, mistä johtuen niitä ei otettu talteen kenttätyöiden yhteydessä.

Puistoalueelle ei luotu omaa itsenäistä koordinaatistoa vaan istutuskuopat on kiinnitetty Kotkan kaupungin koordinaattijärjestelmään (VVJ-järjestelmä). Kaivauksen yhteydessä mitatut korkeudet on määritetty N43-korkeusjärjestelmässä ja yleiskartoitukseen liittyvät mittaukset suoritettiin Trimble S6 robottitakymetrillä sekä Trimble R8 RTKGPS-laitteella.

Kuva 5: Omenapuiden istutuskuopat kaivettiin lapiolla, mutta katsurat vaativat omenapuita laajemmat ja syvemmät istutuskuopat, jotka kaivettiin koneellisesti. Kuvassa kaivetaan kuoppia n:o 12 ja 13. E. Kuva KyM/M. Kykyri.

4. TUTKIMUSALUEET

Toivo Pekkasen puiston alueelle kaivettiin istutustöiden yhteydessä yhteensä 14 kuoppaa, joista 11 omenapuille ja 3 katsuroille. Puistoalueelle kaivettujen kuoppien yhteispinta-ala oli 13 m² ja kaivettu maamäärä 6,5 m³ (liite 1).

Istutuskuopat kaivettiin kahteen ryhmään kaupungin puistotoimen istutussuunnitelmaa noudattaen. Omenapuille tarkoitetut istutuskuopat (istutuskuopparyhmä I) kaivettiin puiston lounaisosan, Eteläpuistokadun sivustalle, paikalle, jossa aiemmin oli sijainnut lasten leikkipaikka hiekkalaatikkoineen ja telineineen. Vuonna 2008 puistossa suoritettujen kirsikkapuiden istutustöiden yhteydessä entisen leikkipaikan alueen maanpintaa kohotettiin sinne tuodulla multatäytöllä (Kykyri 2008:10; kuva 6).

Vuonna 2009 leikkipaikan alueelle kaivetut omenapuiden istutuskuopat (n:o 1-11) sijaitsivat edellisenä vuonna kaivettujen istutuskuopparyhmien VII ja VIII välissä. Kolmen katsuran istutuskuopat (istutuskuopparyhmä II, kuopat n:o 12-14) kaivettiin puiston luoteiselle, Keskuskadun puoleiselle sivustalle. Tämä istutuskuopparyhmä sijaitsi puolestaan vuonna 2008 kaivetun kuopparyhmän VI länsipuolella (Ks. Kykyri 2008). Vuonna 2009 kaivettujen 14 istutuskuopan keskikoordinaatit on ilmoitettu luvussa 6 kuoppien perustietojen yhteydessä.

Kuva 6: Toivo Pekkasen puistoa koillisesta, Koulukadun suunnasta 1950-luvulla. Puiston lounaissivustalla sijaitsi tuolloin kolmikaistainen puistokäytävä, jonka alueelle puistoa myöhemmin laajennettiin. Puistoon rakennettu lasten leikkipaikka sijaitsi kuvan keskellä näkyvien kahden puutalon kohdalla puistokäytävän koillisivustalla.

Kuva: KyM VA 1280/A.G. Salonen.

5. KAIVAUSHAVAINTOJEN ESITTÄMISEN PERIAATTEET

Puiden istutuskuoppien stratigrafiaan ja puiston käyttöhistoriaan liittyvät havainnot ja tulkinnat on esitetty luvussa 6 istutuskuopparyhmittäin ja kuopittain numerojärjestyksessä, ja ne perustuvat kenttätyön yhteydessä tehtyyn dokumentointiin. Yksittäisten kuoppien ja niiden kerrosten kuvaus noudattaa molempien istutuskuopparyhmien osalta samaa järjestystä ja muotoa. Ensimmäisenä kuvataan istutuskuopparyhmä I ja sen kuopat n:o 1-11 juoksevassa numerojärjestyksessä ja sen jälkeen istutuskuopparyhmä II ja sen kuopat n:o 12-14.

Jokaisesta yksittäisestä kuopasta ilmoitetaan perustiedot: laajuus, keskikoordinaatti ja z-pinta/-pohja. Dokumentoidun seinämän kerrokset kuvataan sanallisesti ylimmästä alimpaan, missä yhteydessä kerroskoostumuksen lisäksi ilmoitetaan myös mitattu kerrospaksuus. Mikäli kerroksessa on dokumentoinnin yhteydessä havaittu esiintyvän löytöjä, mainitaan niiden luonne kerroskuvauksen yhteydessä.

Yksittäisten kerrosten syntytapaan tai niiden ikään liittyviä arvioita ei ole systemaattisesti esitetty, johtuen kuoppien pienestä koosta (erityisesti kuopat n:o 1-11) sekä kerroksista talteen saatujen löytöjen vähyydestä. Molempien istutuskuopparyhmien ja niiden kuoppien yhteydessä on kuitenkin pyritty vertaamaan niistä saatuja tietoja samassa puistossa vuotta aiemmin kaivettujen kirsikkapuiden istutusryhmien VI, VII ja VIII kuopista saatuihin tietoihin.

6. KAIVAUSHAVAINNOT – KERROKSET JA RAKENTEET

6.1. Istutuskuopparyhmä I – kuopat n:o 1-11

Kuva 7: Omenapuiden istutuspaikat paaluin maastoon merkittynä. Niiden oikealla puolella näkyy kesällä 2008 istutettuja kirsikkapuita. NW. Kuva KyM/M. Kyyri.

Kuoppa n:o 1

Koko: 60x70 cm, keskikoordinaatti N 705613.170, E 496565.002;
z-pinta: +11.44 m.m.p.y.; z-pohja: + 11.09 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1 = nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z-pinta + 11.44 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: ruskealaikkuinen, harmaa ja sitkeä savi. Paikalle tuotu täyttökerros, jonka mitattu paksuus oli 30 cm. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuva 8: Kuoppa n:o 1 oli omenapuiden istutuskuopista ainut, josta heti pintamullan alta paljastui paksu täyttösavikerros. SE. Kuva KyM/M. Kykyri.

Kuoppa n:o 2

Koko: ø 60 cm, keskikoordinaatti N 705609.959, E 496565.606;
z-pinta: +11.61 m.m.p.y.; z-pohja: + 11.21 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.61 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 9 cm. →

Krs 2: tummanruskea, rautaoksidilaikkuinen ja kuohkea multa. Paikalle siirretty tasoite/täyttökerros. Kerroksen mitattu paksuus oli 30 cm, mutta se jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuoppa n:o 3

Koko: \varnothing 60 cm, keskikoordinaatti N 705607.679, E 496569.463;
z-pinta: +11.84 m.m.p.y.; z-pohja: +11.54m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.84 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. Pintamullasta löytyi väritöntä puristelasia. →

Krs 2: tummanruskea, pakkaantunut hiekansekainen multa, joka oli paikoin hiesulaikkuinen ja sisälsi hieman pientä kiveä ($\varnothing \leq 2$ cm). Paikalle tuotu täyttökerros. Kerrospaksuus 25 cm. →

Krs 3: kellertävän beige, hieno hiekk. Paikalla sijainneeseen lasten leikkipaikkaan liittynyt, alueelle tuotu hiekkakerros, jonka pinta tuli esiin aivan kuopan pohjalta. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuoppa n:o 4

Koko: \varnothing 60 cm, keskikoordinaatti N 705607.661, E 496573.314;
z-pinta: +11.82 m.m.p.y.; z-pohja: +11.47 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.82 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, kuohkea multa, jossa pieniä tiilenpaloja ($\varnothing \leq 2$ cm). Paikalle tuotu täyttökerros, jonka mitattu paksuus oli 30 cm. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuoppa n:o 5

Koko: \varnothing 70 cm, keskikoordinaatti N 705603.850, E 496571.380;
z-pinta: +11.93 m.m.p.y.; z-pohja: +11.63 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.93 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, hiekansekainen pakkaantunut multa, jossa muutamia savilaikkuja. Kerroksesta, joka oli paikalle tuotua täyttömaata, löytyi väritöntä pullolasia. Paksuus 25 cm. Kerros jatkui kuopan pohjalla alaspäin.

Kuoppa n:o 6

Koko: \varnothing 70 cm, keskikoordinaatti N 705602.959, E 496574.400;
z-pinta: +11.94 m.m.p.y.; z-pohja: +11.64 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.94 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 7 cm. →

Krs 2: tummanruskea, hiekkainen kompostimulta, jossa esiintyi puunkaarnaa, oksien katkelmia ym. muuta orgaanista ainesta. Paikalle vuonna 2008 levitetty täyttökerros. Kerrospaksuus 25 cm. →

Krs 3: kellertävän beige, hieno hiekkä. Kerroksessa esiintyi hieman pientä pyöreää kiveä ($\varnothing \leq 5$ mm). Paikalla sijainneeseen lasten leikkipaikkaan liittynyt, alueelle levitetty hiekkakerros, jonka pinta tuli esiin aivan kuopan pohjalta. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuoppa n:o 7

Koko: \varnothing 70 cm, keskikoordinaatti N 705599.814, E 496573.475;
z-pinta: +11.98 m.m.p.y.; z-pohja: +11.63 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.98 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, hiekkainen kompostimulta, jossa esiintyi puunkaarnaa, oksien katkelmia ym. muuta orgaanista ainesta. Paikalle vuonna 2008 levitetty täyttökerros. Kerrospaksuus 25 cm. →

Krs 3: kellertävän beige, hieno hiekkä. Kerroksessa esiintyi hieman pientä pyöreää kiveä ($\varnothing \leq 5$ mm). Paikalla sijainneeseen lasten leikkipaikkaan liittynyt, alueelle levitetty hiekkakerros, jonka pinta tuli esiin aivan kuopan pohjalta. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuva 9: Kuopan n:o 7 pohjalta paljastui paikalla aiemmin sijainneen lasten leikkipaikan hiekkapinta. Sama kerros tuli esiin myös kuopista n:o 3, 6, 8 ja 10. Taustalla kuoppa n:o 9. SW. Kuva KyM/M. Kykyri.

Kuoppa n:o 8

Koko: ø 70 cm, keskikoordinaatti N 705603.099, E 496577.758;
z-pinta: +11.83 m.m.p.y.; z-pohja: +11.53m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.83 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 7 cm. →

Krs 2: pakkaantunut, tummanruskea multa, joka sisälsi paikoin savea ja hiesua ja jossa esiintyi hieman pieniä tiilenmurenia ($\varnothing \leq 1\text{cm}$). Paksuus 23 cm. →

Krs 3: kellertävän beige, hieno hiekkä. Paikalla sijainneeseen lasten leikkipaikkaan liittynyt, alueelle levitetty hiekkakerros, jonka pinta tuli esiin aivan kuopan pohjalta. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuoppa n:o 9

Koko: ø 60 cm, keskikoordinaatti N 705599.289, E 496576.996;
z-pinta: +11.95 m.m.p.y.; z-pohja: + 11.70 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.95 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, hiekkainen ja kuohkea kompostimulta, jossa esiintyi puunkaarnaa, oksien katkelmia ym. muuta orgaanista ainesta. Paikalle vuonna 2008 levitetty täyttökerros. Kerrospaksuus 10 cm. →

Krs 3: harmaanruskea, sitkeä savi, jossa esiintyi hieman tiilenpaloja ($\varnothing \leq 5\text{cm}$) sekä kolme sileäpintaista, ø 15 cm:n kokoista pyöreää kiveä. Mitattu kerrospaksuus 10 cm. Täyttökerros, joka jatkui kuopan pohjalla alaspäin.

Kuoppa n:o 10

Koko: ø 60 cm, keskikoordinaatti N 705596.457, E 496577.009;
z-pinta: +11.93 m.m.p.y.; z-pohja: +11.58 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.93 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: mustanruskea, hiekkainen kompostimulta, jossa esiintyi puunkaarnaa, oksien katkelmia ym. muuta orgaanista ainesta. Paikalle vuonna 2008 levitetty täyttökerros. Kerrospaksuus 10 cm. →

Krs 3: keskiruskea, hiesuinen ja pakkaantunut multa. Paksuus 10 cm. →

Krs 4: kellertävän beige, hieno hiekkä. Kerroksessa esiintyi hieman pientä pyöreää kiveä ($\varnothing \leq 5\text{mm}$) Paikalla sijainneeseen lasten leikkipaikkaan liittynyt, alueelle levitetty hiekkakerros, jonka pinta tuli esiin kuopan pohjalta. Kerroksen mitattu paksuus oli 10 cm ja jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuva 10: Kuoppa n:o 10:n seinämässä erottuu lasten leikkipaikan hiekkapäällysteen yläpuolella kaksi alueelle vasta 2000-luvulla levitettyä multakerrosta. E. Kuva KyM/M. Kykyri.

Kuoppa n:o 11

Koko: \varnothing 70 cm, keskikoordinaatti N 705595.985, E 496581.676;
z-pinta: +11.98 m.m.p.y.; z-pohja: +11.63 m.m.p.y.

Dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.98 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 7 cm. Pintamullasta löytyi valkoisen fajanssin ja punasavikeramiikan sekä vihreän lasin katkelmia, jotka olivat kuitenkin Ruotsinsalmen aikaa nuorempia. →

Krs 2: harmaanruskea, erittäin pakkaantunut multa, joka oli hiesunsekainen ja sisälsi särmikästä kiveä (\varnothing 2-20 cm). Kerrospaksuus 30 cm. Kerros jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

6.2. Istutuskuopparyhmä II – kuopat n:o 12-14

Kuva 11: Katsuroiden istutuspaikat paaluin maastoon merkittynä.
Kuva KyM/M. Kykyri.

Kuoppa n:o 12

Koko: 140x160 cm, suunta E-W, keskikoordinaatti N 705644.674, E 496554.291;
z-pinta: +11.19 m.m.p.y.; z-pohja: +10.64 m.m.p.y.

E-profiili: dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.19 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, pakkaantunut multa, jossa esiintyi hieman pieniä kiviä ($\varnothing \leq 5$ mm). →

Krs 3: ruskeanharmaan sinertävän laikkuinen likainen savi, jossa puhtaan saven ja rautaoksidin muodostamia pieniä laikkuja ($\varnothing 1-5$ cm). Täyttökerros, jonka paksuus oli 20-25 cm. →

Krs 4: oranssilaukukas ja erittäin rautaoksidipitoinen hiesu. Mitattu kerrospaksuus 20 cm. Steriili pohjamaa, joka jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuvat 12-13: Vasemmalla (kuva12) edustalla kuoppa n:o 12 ja sen takana pohjaan kaive-
tut kuopat n:o 13 ja 14. Oikealla lähikuva kuopan n:o 12 E-seinämästä. W. Kuva:KyM/M.Kykyri.

Kuoppa n:o 13

Koko:200x180 cm, suunta E-W, keskikoordinaatti N 705647.547, E 496559.080;
z-pinta: +11.13 m.m.p.y.; z-pohja: +10.67 m.m.p.y.

E-profiili: dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.13 m.m.p.y. Yhteenlaskettu
paksuus 5 cm. →

Krs 2: tummanruskea, erittäin hiekkainen multa. Kerros oli paikoin hieman savensekainen ja siinä
esiintyi muutama pieni kivi ($\varnothing \leq 1$ cm). Kerrospaksuus 10-15 cm. →

Krs 3: oranssilaiakuinen ja rautaoksidipitoinen hiesu (steriili), jossa esiintyi siellä täällä pieniä
puhtaan saven keskittymiä ($\varnothing \leq 3$ cm). Kerroksessa esiintyi lohkokiviä (ns. ampukiviä), joiden \varnothing oli
20-60 cm. Kivitäyttö jatkui kuopan pohjalta alaspäin ainakin 40 cm, joten paikalle tuodun kivitäytön
kokonaisuuspaksuus oli vähintään 90 cm.

Kuvat 14-15: Vasemmalla (kuva 14) edustalla kuoppa n:o 13 ja sen takana kuoppa n:o 14.
Oikealla lähikuva kuopan n:o 13 E-seinämästä ja sen kivitäytöstä. W. Kuva:KyM/M.Kykyri.

Kuoppa n:o 14

Koko:150x170 cm, suunta: E-W, keskikoordinaatti N 705646.044, E 496563.142;
z-pinta: +11.05 m.m.p.y.; z-pohja: +10.45 m.m.p.y.

E-profiili: dokumentoidut kerrokset ylimmästä alimpaan lueteltuina:

Krs 1: nurmikenttä, ja sen alla sijainnut pintamulta. Z -pinta + 11.05 m.m.p.y. Yhteenlaskettu paksuus 5 cm. →

Krs 2: harmaanruskea, rautaoksidipitoinen savi. Täyttökerros, jonka paksuus oli 15-20 cm. →

Krs 3: oranssilaukukas ja rautaoksidipitoinen hiesu (steriili). Kerroksessa esiintyi samanlaista särmikästä ampukiveä kuin istutuskuopassa n:o 13, mutta selvästi edellistä vähemmän. Kerrosta paljastettiin 25 cm syvyydeltä ja se jatkui kuopan pohjalta alaspäin.

Kuvat 16-17: Vasemmalla (kuva 16) kuoppa n:o 1 pohjaan kaivettuna. Oikealla lähikuva kuopan E-seinämästä. W. Kuva:KyM/M.Kykyri.

7. YHTEENVETO

Toivo Pekkasen puiston Eteläpuistokadun ja Keskuskadun sivustalle kaivetuista yhteensä 14 puunistutuskuopasta ei tavattu 1900-lukua vanhempia kulttuurikerroksia.

Istutusryhmä I:n yhteydessä tämä johtui ennen kaikkea siitä, että 11 omenapuulle kaivetut kuopat olivat varsin matalia (25-35 cm), eikä niitä kaivettu syvyydelle, jolla olisi saavutettu steriiliin pohjamaan pintaa. On todennäköistä, ettei kaivettujen istutuskuoppien kohdalla ole kuitenkaan säilynyt vanhoja kulttuurikerroksia, sillä omenapuiden istutuskuopat kaivettiin paikalla aiemmin sijainneen ja vuonna 2008 puretun lasten leikkikentän alueelle. Mikäli istutusalueella on ollut vanhoja kerrostumia, voi niiden olettaa tuhoutuneen leikkikentän perustus- ja rakennustöiden yhteydessä. Omenapuiden istutuskuopista valvontatyön yhteydessä paljastuneet kerrokset ajoittuivat pääsääntöisesti vasta 2000-luvulle.

Istutusryhmä II:n kolmen katsuran istutuskuopat kaivettiin steriiliin pohjamaan 55-65 cm:n syvyyksi. Niistä tehtyjen havaintojen perusteella saatiin tietoa puiston Keskuskadun puoleisen luoteissivustan stratigrafiasta. Alueen vanhoja kulttuurikerroksia ei tästäkään

osasta puistoa löytynyt, vaan istutuskuopista paljastuneet multakerrokset sekä savi- ja lohkokivitäytöt ajoittuvat vasta 1900-luvulle. Paikalla aikoinaan mahdollisesti sijainneet vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet puistoalueella vuosikymmenten saatossa tehtyjen maansiirto-, maanmuokkaus- ja puistotöiden yhteydessä.

Vuonna 2008 eri puolille Toivo Pekkasin puistoa istutettiin yhteensä 49 kirsikkapuuta ja istutustöihin liittyneen arkeologisen valvonnan yhteydessä oli mahdollista tehdä havaintoja puiston eri osien stratigrafiasta. Nykyisen puistoalueen stratigrafia osoittautui varsin yksinkertaiseksi ja kerroskasvu vähäiseksi, mikä on yhdistettävissä alueen Ruotsinsalmen ajan jälkeiseen käyttöhistoriaan. Laajan puistoalueen eri osien stratigrafiassa oli kuitenkin havaittavissa joitain varsin selviä eroja, joista osa oli seurausta ajallisesti varsin myöhäisistä toiminnoista alueella (Kykyri 2008). Vuonna 2008 puiston nurmikentän alaista lohkokivitäyttöä paljastui sen Keskuskadun ja Eteläpuistokadun sivustoille kaivetuista istutuskuopparyhmistä VI-VIII ja samanlaista kivitäyttöä löytyi myös vuotta myöhemmin Keskuskadun sivustalle kaivetuista istutuskuopista.

Marita Kykyri

Kotka 24.5. 2010

8. LÄHDELUETTELO

8.1. Painamattomat lähteet

Hakanpää, Päivi 2007. Kotkansaaren kaupunkiarkeologinen inventointi. Kotkansaari – Ruotsinsalmen linnoituskaupunki. РОЧЕНСАЛЬМСКИЙ ПОРТЪ. Inventointikertomus. MV/RHO arkisto.

Karta Beskrifning öfver för detta Kotka och Kymmenegårds Fästningar underlydande ägor belägne i Kymmene Socken, Kymmene Härad och Wiborgs Län, upprättad af undertecknad commissions Landmätare år 1844. 31.12. 1844 C. G. Aminoff.

Karta öfver För detta Kotka och Kymmengårds fästningar underlydande Ägors belägne. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. KA/MH G9 9/1-4. Laatinut C. G. Aminoff vuonna 1844.

Kykyri, Marita 2008. Kotka, Toivo Pekkasen puisto. Arkeologinen valvontakaivaus 2008. Kaivauskertomus. Kymenlaakson museon arkisto.

Planritning öfver Kotka stad i Kymmene socken och härad af Wiborgs län. Upprättad år 1878 af Konstantin Järnefelt. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. Kotka Ihc*4.

Ruotsinsalmen sataman asemakaava Kotkansaarella vuodelta 1801. Piirtäjä insinööri-luutnantti Dobrynin. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. Hallitseva senaatti Dno 297.

Senaatin kartasto IX:40. Kotka. Alkuperäinen kartta: Suomen Kansallisarkisto. KA/MH/Sarja Ib.*Senaatin kartasto.

Toivo Pekkasen puisto. Maistraatin arkisto. Rakennuspiirustukset. Kotkan kaupungin arkisto.

VIK 3. Kotkansaaren ja ympärillä olevien saarien yleiskartta ja karttaan liittyvä Varvara Protassovan suomennos. Museovirasto/RHO arkisto.

Virastokartta. Kotkansaari. Mk 1:15 000.

8.2. Painetut lähteet:

Halila, Aimo 1953. Kotka kaupunkikuntana. *Kotkan esivaiheet*. Kotkan historia I: 91-193. Toim. Anttila, Leo et.al. Helsinki.

Kivinen, Olli 1964. Kotka. 1964 keskustan asemakaavaselostus. Sine loco.

Rosén, Ragnar 1953. *Kotkan esivaiheet*. Kotkan historia I: 1-90. Toim. Anttila, Leo et al. Helsinki.

8.3. Sanomalehdet

Eteenpäin 15.9.1959. Kotkan kaupungin rakentamaton kortteli raivataan siistimmäksi.

10. LIITELUETTELO

n:o 1 yleiskartta 1:500

n:o 2 diapositiiviluettelo KyM 51778:1-46

Etukannen kuva: Kotkan kaupungin puistotoimen puutarhuri Anne Järvinen ja puutarha-alan harjoittelija Ville Korpela istuttavat omenapuuta kuoppaan n:o 4. Kuva KyM/M. Kykyri.